

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
“Dövlət idarəciliyində informasiya texnologiyaları”
kafedrasının əməkdaşlarının 2023-cü ildəki
elmi-təşkilati fəaliyyəti haqqında**

H E S A B A T

Bakı – 2023

I. ELMİ-TƏDQIQAT SAHƏSİNDƏ

Problem: Azərbaycan Respublikasının dövlət idarəçilik sisteminin innovativ inkişafı

Mövzu 1. Dövlət orqanlarında informasiya sistemlərin və şəbəkələrin inteqral təhlükəsizliyinin təminatı

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İş 1: İnformasiya sistemlərində və şəbəkələrində inteqral təhlükəsizlik (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: Dövlət orqanlarında informasiya təhlükəsizliyinə kompleks yanaşma

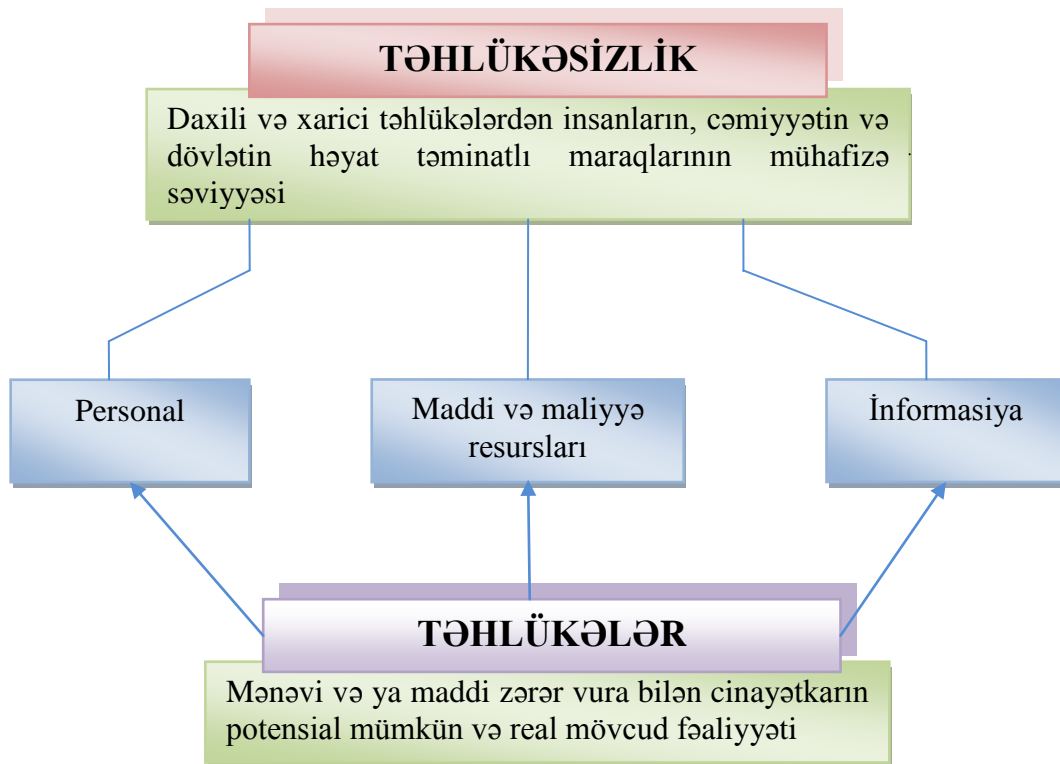
İcra müddəti: I-XII 2023-cü il

İcraçı: tex.ü.f.d.,dos. əv. Ş.H.Həsənov, tex.ü.f.d.,dos. A.K.Kazımzadə, R.R.Cabbarov
Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Elmi işdə, dövlət orqanlarında informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması problemi araşdırılır. Hazırda informasiya təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyin ən vacib istiqaməti olmaqla, digər sahələrdə təhlükəsizliyin təmin olunmasına birbaşa təsir edir. Bu baxımdan elektron hökumət sistemində informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün *kompleks* tədbirlər planının işlənilib hazırlanması zəruridir.

Cəmiyyətin müasir inkişaf mərhələsində informasiyanın rolu getdikcə daha aşkar hiss olunmaqdadır. Hazırda dünya dövlətlərinin milli təhlükəsizliyi informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması səviyyəsindən birbaşa asılıdır. İnformasiya kommunikasiya texnologiyalarının dinamik inkişafı bu asılılığın əhəmiyyətli dərəcədə artmasını şərtləndirir. Qeyd edək ki, informasiya təhlükəsizliyi, informasiyanın məxfiliyinin, tamlığının və əlçatan olmasının təmin olunmasına yönəldilmiş kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini ifadə edir. İnformasiyanın qorunması sahəsində həyata keçirilən kompleks tədbirlər informasiya əldə etmək hüququnun reallaşdırılmasını, müəyyən kateqoriya informasiyaların məxfiliyini, həmçinin, informasiyadan qeyri-qanuni istifadə olunmasının qarşısının alınmasını təmin edir. İnformasiya təhlükəsizliyi sahəsində elektron hökumət sisteminin informasiya

təhlükəsizliyi mərkəzi problemlərdən biri kimi nəzərdən keçirilir. Elektron hökumət quruculuğunun həyata keçirildiyi istənilən ölkədə bu sahə kifayət qədər böyük aktualıq kəsb edir. Elektron hökumət infrastrukturunun təhlükəsizliyi özünün geniş sərhədləri ilə fərqlənir. Belə ki, elektron hökumət sisteminin təhlükəsizliyinə həm daxili, həm də xarici təhdidlər ola bilər. Bu səbəbdən, elektron hökumət infrastrukturunun informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunmasına kompleks yanaşma tələb olunur. Artıq dövlət idarəçiliyinin səmərəliliyinə ciddi təsir etməyə başlayan informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunmasının işlək mexanizmləri işlənilib hazırlanmışdır. İnformasiya təhlükəsizliyi elektron formada dövlət xidmətlərinin göstərilməsinin vacib komponentlərindən biri rolunda çıxış edir. Dövlət xidmətlərinin vahid portalının yaradılması zamanı mümkün təhlükələrin təhlili aparılır. Bu təhlil əsasında elektron formada dövlət xidmətlərindən istifadə zamanı informasiyanın qorunması tələbləri formalaşır.

Şək. 1. İnformasiya təhlükəsizliyinə kompleks yanaşma

Elektron hökumətin informasiya resurslarının lazımi səviyyədə qorunması üçün informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunmasının kompleks sisteminin yaradılması vacibdir. İnformasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması sistemi qorumanın hüquqi, texnoloji, təşkilati, texniki və fiziki metodlarını özündə əks etdirməlidir. İnformasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində mövcud və potensial təhlükələr nəzərə alınmaqla düşünülmüş, uzunmüddətli siyasət reallaşdırılmalıdır. Hüquqi müstəvidə problemlər yanaşı, elektron xidmətlərin göstərilməsini məhdudlaşdıran texnoloji və sosial problemlər də mövcud olmaqdadır. Rusiyalı tədqiqatçı A.Tedeyev elektron hökumət konsepsiyasının inkişafının aşağıdakı problemlərini göstərir:

- telekommunikasiyanın aşağı inkişaf səviyyəsi;
- əhalinin və dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin kompüter mədəniyyətinin aşağı səviyyədə olması;
- cəmiyyətin psixoloji hazırsızlığı.

Tədqiqatçının fikrincə, vətəndaşların əksəriyyəti hələ də elektron xidmətlərə və ya informasiyaya tam etibar etmirlər və informasiyanın əvvəlki kimi kağız üzərində təqdim edilməsini daha məqbul sayırlar. Bu realıq həm elektron hökumət sisteminin inkişafını müəyyən qədər ləngidir, həm informasiya təhlükəsizliyinə etinasızlığı şərtləndirir. Elektron hökumət sistemində informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması sahəsində ciddi keyfiyyət dəyişikliyinə nail olmaq üçün ilk öncə normativ hüquqi aktlar sistemini müvafiq istiqamətdə hazırlamaq tələb olunur. Normativ hüquqi aktlar sistemi dövlətlə cəmiyyət arasında informasiya qarşılıqlı əlaqələrini səmərəli tənzimlədiyi təqdirdə informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması problemini də daha səmərəli həll etmək mümkündür. Bu baxımdan, elektron hökumət sistemində informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində kompleks addımların atılması, həmçinin qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsi zamanın tələbi kimi çıxış edir.

Mövzu 2. Azərbaycan Respublikasında «Rəqəmsal hökumət» və «Rəqəmsal iqtisadiyyat» sisteminin təkmilləşdirilməsi

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İş 2.1.: «Rəqəmsal hökumət» sisteminin konseptual əsasları (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: «Rəqəmsal hökumət» sisteminin təkmilləşməsi

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: s.ü.f.d., dos. D.S.Həşimov, tex.ü.f.d., dos. B.H.Əsgərova

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

İnkişaf etmiş ölkələrin iqtisadiyyatlarının inkişafında elmi-texnoloji innovasiya siyasətinin formalaşması və tətbiqi əsas məsələlərdən biridir. İqtisadiyyatın və cəmiyyətin rəqəmsal transformasiyası son illərdə ölkə qarşısında duran prioritet məsələlərdən birinə çevrilmişdir. İKT infrastrukturunun əsasını təşkil edən İnternet şəbəkəsinin inkişafı, “Hökumət buludu” (GCloud), “Böyükhəcmli verilənlər” (Big Data), “Ağıllı şəhər” (Smart City), “Ağıllı kənd” (Smart Village) və s. kimi perspektivli rəqəmsal layihələrin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Azərbaycanın regionda rəqəmsal mərkəzə çevrilməsi istiqamətində ardıcıl islahatlar aparılır.

BMT-nin 2030 – Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərindən biri olan “Sənaye, innovasiya və infrastruktur”un inkişafı, IV Sənaye inqilabı elementlərinin müəssisələrin fəaliyyətində tətbiq olunması dünya iqtisadiyyatının inkişafında əsas istiqamətlərdən birinə çevrilmişdir. Azərbaycanda da bu istiqamətdə həyata keçirilən iqtisadi islahatların davamlılığı və səmərəliliyi Azərbaycanın 2021-ci ildə qəbul olunan sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlərində, ölkə iqtisadiyyatının inkişafı üzrə Strateji Yol Xəritələrində təsbit olunmuşdur. Həmin sənədlərdə iqtisadiyyatın rəqəmsallaşdırılması üçün İKT infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi və ölkənin İKT

sənayesi potensialının artırılması bir vəzifə olaraq göstərilmişdir. Həyata keçiriləcək göstərilən işlərin icrasına dəstək məqsədi ilə Respublikada texnologiyaların kommersiyalaşdırılması üzrə Transfer Mərkəzi yaradılmışdır. Bu mərkəzin funksiyası elm və sənaye arasında əlaqənin qurulmasını, qarşılıqlı sifariş və təklif münasibətlərinin yaradılmasını, ixtiraçılıq fəaliyyətinin keyfiyyətcə artması və tətbiqi xarakter daşması üçün texnologiyaların transferini və əqli fəaliyyət nəticələrinin kommersiyalaşdırılmasını həyata keçirməkdən ibarətdir. Transfer Mərkəzi innovativ inkişafı, eləcə də startap layihələri dəstəkləyir. O, elmi tədqiqatların nəticələrinin kommersiya və qeyri-kommersiya məqsədilə istifadəsi üçün transferinə texnologiyaların və layihələrin dünya bazarlarına çıxarılmasına yardım edir. İnnovativ sahibkarlığın inkişafı üçün əlverişli mühitin yaradılması, elmtutumlu məhsulların, texnologiyaların işlənməsi, həmçinin müxtəlif profilli texnoparklar, innovasiya zonaları, texnologiya transferi mərkəzlərinin, innovasiyalı elm-təhsil və təcrübə-istehsalat mərkəzlərinin yaradılması davam etdirilir. Onlar qabaqcıl texnologiyaların transferini, yayılmasını təmin edən innovasiya sisteminin formalaşdırılmasına, səmərəli milli innovasiya sisteminin yaradılmasına, elmi infrastrukturun modernləşdirilməsinə, elmin maliyyələşdirilməsinin optimallaşdırılmasına dair tədbirlərin həyata keçirilməsinə dəstək verirlər. Bütün bunlarla yanaşı olaraq elmi və elmi-texniki fəaliyyətin maliyyələşdirilməsi, elmi-innovasiya fəaliyyətinin, fundamental və tətbiqi tədqiqatların inkişafının stimullaşdırılması, elmi tədqiqat fəaliyyətinin nəticələrinin, innovasiyaların kommersiyalaşdırılması həllini gözləyən zəruri məsələlərdən hesab olunur. Elə bu səbəbdən də ölkədə elmi tədqiqat nəticələrinin və elmi-texnoloji innovasiyaların kommersiyalaşdırılması problemlərinin tədqiq olunması və müvafiq sahədə tövsiyələrin işlənməsi aktual məsələlərdən biridir.

İş 2.2.: «Rəqəmsal iqtisadiyyat» sistemində texniki-informasiya üsulları (kraudorsinq, proqect menecement, İT-menecment) (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: Biliklər və virtual iqtisadiyyat

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: tex.ü.f.d., dos. Q.S.Əliyev, A.A.Elyasına

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının dinamik inkişafı və hərtərəfli tətbiqi, bütün fəaliyyət sahələrində olduğu kimi, iqtisadi sferada da köklü dəyişikliklərə səbəb olur. İqtisadi fəaliyyətin struktur, forma və üsulları, inkişaf istiqamətləri ciddi transformasiyaya məruz qalır. Baş verən transformasiya prosesləri iqtisadiyyatın qloballaşmasını, *virtuallaşmasını*, konvergensiyasını və diversifikasiyasını özündə əks etdirir. İqtisadi sferadakı transformasiya prosesləri həm makro, həm də mikro səviyyədə müşahidə edilir.

Şək. 2. Virtual məkanda iqtisadi reallığın təzahürləri

İnformasiya cəmiyyətinin formalaşması, iqtisadi münasibətlərin daha da qloballaşması müasir dövrün xarakterik xüsusiyyətlərindəndir. Qloballaşma və informasiyalaşma isə öz növbəsində yeni innovativ iqtisadiyyatın sürətli inkişafına təsir göstərir. İnformasiya iqtisadiyyatı iqtisadi inkişafın növbəti mərhələsi kimi nəzərdən keçirilir. Texnoloji inkişaf və innovasiyalar iqtisadi artımın uzunmüddətli

hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış edir. İnformasiya və bilik müasir cəmiyyətin əsas inkişaf faktoruna çevrilir.

İqtisadiyyatda güclü informasiya sektorunun formalaşmasında, inkişafında və bütün fəaliyyət sferalarına güclü nüfuz etməsində İKT-nin aparıcı istiqaməti olan İnternet fenomeni ən mühüm rola malikdir. İnternetin informasiya və kommunikasiya mühiti kimi xüsusiyyətləri özünü iqtisadiyyatın bütün sferalarında qabarıq şəkildə göstərir. İqtisadiyyatda baş verən qloballaşma, *virtuallaşma*, konvergensiya və diversifikasiya prosesləri, əsasən, İnternetin təsiri nəticəsində baş verir.

İKT-nin təsiri ilə baş verən ən mühüm dəyişiklik isə mövcud iqtisadi sistemin özünün ciddi transformasiyaya uğramasıdır. Belə ki, rəqabət obyektlərinin və növlərinin transformasiyası, yeni tip müəssisələrin və onlar arasında yeni qarşılıqlı əlaqə strategiyalarının, habelə mülkiyyətin yeni elementlərinin və mənimsəmə formalarının meydana gəlməsi iqtisadi sistemin strukturunun transformasiyasını şərtləndirir. Dinamik inkişaf edən informasiya texnologiyaları, informasiya və biliklərin əsas strateji resursa çevrilməsi, bazar subyektləri arasında kommunikativ əlaqələrin qurulması, İnternet mühitində sosial şəbəkələrin meydana gəlməsi və inkişafı, *biliklər iqtisadiyyatının* formalaşdırılması informasiya asimmetriyasının aradan qaldırılması qeyritəkmil, inhisarçı bazarın dayaqlarını sarsıdır.

Tədqiqat işində bazar iqtisadiyyatının strukturunda, forma və funksiyalarında baş verən transformasiya proseslərinin əsasında dayanan faktorlar və tendensiyalar analiz edilir.

Mövzu 3. Dövlət idarəçiliyində informasiya sistemlərin tətbiqi və verilənlər bazasının yaradılması. Geoinformasiya sistemlərində aerokosmik üsulların tətbiqi

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İş 3.1.: Dövlət idarəçiliyində informasiya sistemləri və verilənlər bazası (icra müddəti 2021-2023-cü illər)

Mərhələ 3.: Yerli idarəetmə orqanlarının verilənlər bazasının yaradılması

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: tex.ü.f.d., dos. N.H.Qurbanova, ped.ü.f.d., dos. R.C.Hacıyeva, b/m.
Ş.İ.Mustafayeva, N.M.Quliyeva

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Müasir dövrümüzdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının təsir dairəsi genişlənərək dövlət strukturlarını, vətəndaş cəmiyyəti institutlarını, iqtisadi və sosial sahələri, elm və təhsili, mədəniyyəti, bütövlükdə cəmiyyəti əhatə edir. Buna görə də informasiya texnologiyalarının daha geniş yayıldığı cəmiyyətlər dünyanın ən qabaqcıl cəmiyyətləri sayılır. Belə cəmiyyətlərin əsas üstün cəhətləri İKT-nin kütləvi istifadəsi, qlobal informasiya mühitinin yaradılması və digər bu kimi amillərdir.

Ümumiyyətlə, İKT sahəsi ölkənin hərtərəfli inkişafı, əhalinin intellektinin yüksəldilməsi, həmçinin dünyada baş verən inteqrasiya proseslərinə daha aktiv cəlb olunması istiqamətində mühüm rol oynayır. Azərbaycanda İKT sahəsinin inkişafının sürətləndirilməsi, bu sahə üzrə normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilərək ölkəmizin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğunlaşdırılması, telekommunikasiya və poçt xidmətləri bazarının daha da liberallaşdırılması və özəl sektorun inkişafı məqsədilə mühüm işlər görülmüş, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə yönündə bir sıra normativ hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Dövlət hakimiyyəti və yerli idarəetmə orqanlarının, təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün müəssisə, idarə və təşkilatların, vətəndaşların informasiya ehtiyatları və ya onların müəyyən hissələri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən milli informasiya ehtiyatları elan edilə bilər və milli sərvət kimi mühafizə edilməlidir.

Dövlət və yerli idarəetmə orqanları “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq sertifikatlaşdırılmış informasiya sistemlərindən, məlumat

bazalarından, məlumat banklarından, informasiya mühafizə vasitələrindən istifadə etməli və informasiya ehtiyatlarının və proseslərinin mühafizəsini təmin etməlidirlər.

Dövlət və yerli idarəetmə orqanlar inteqrasiya oluna bilən İnternet saytlarına malik olmalıdırlar. Sayt üzərindən informasiya sorğularının qəbulu və saytdan informasiya sahibinin sənədlərinin reyestrinə müraciət edib məlumat əldə edilməsi imkanları təmin edilməlidir.

Dövlət və yerli idarəetmə orqanları İnternet saytları aşağıdakı texniki tələbatları ödəməlidir:

- ❖ qanunvericiliyin tələblərindən irəli gələn bütün vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin edən funksiyalara və xidmətlərə malik olmalıdır;
- ❖ İnternet resursunun, müvafiq məlumat bazasının sanksiyalaşdırılmamış müdaxilədən etibarlı mühafizəsi və saytların təhlükəsizliyinin proqram təminatı sistem baxımından tam təmin olunmalıdır;
- ❖ istifadəçilərin proqram və log-fayllara keçidi olmamalıdır;
- ❖ saytların müxtəlif brauzerlərdə açılması və məlumatların düzgün oxunuşu təmin olunmalıdır;
- ❖ saytlar sorğuların sürətli emalını təmin etməli, dayanıqlı xidmət göstərmə qabiliyyətinə malik olmalıdır;
- ❖ saytların *verilənlər bazası* İSO 10646 (Unicode) formatını dəstəkləməlidir;
- ❖ saytların proqram təminatı məlumatları *verilənlər bazasına* həm İnternet bağlantısı üzərindən, həm də lokal şəbəkə vasitəsilə daxil etməyə imkan verməlidir;
- ❖ saytlar üzrə axtarış sistemi olmalı və axtarış simvolların registrindən asılı olmamalıdır;
- ❖ İnternet saytları dövlət dilində və tələbatdan asılı olaraq, ən azı bir geniş yayılmış xarici dildə tərtib olunmalıdır;

- ❖ saytların proqram təminatı və *verilənlər bazası* lazım gəldikdə, yeni texnologiyalara keçmək üçün inteqrasiya edilə bilən olmalıdır;
- ❖ məlumatların düzgünlüyü və mətnlərin üslubu, qrammatik redaktəsi sayt sahibi tərəfindən təmin edilməlidir;
- ❖ saytların xarici görünüşü, naviqasiya sistemi və istifadə rahatlığı məsələləri sayt sahibi tərəfindən saytın funksionallığı və qanunun tələblərinin qarşıya qoyduğu vəzifələri pozmadan müəyyən edilməlidir;
- ❖ digər dövlət və yerli idarəetmə orqanlarının, habelə aidiyyəti beynəlxalq təşkilatların saytlarına keçidlər olmalıdır.

İş 3.2.: Dövlət idarəçiliyində geoinformasiya sistemlərin müasir üsulları (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: Geoinformasiya sistemlərində aerokosmik üsulların tətbiqi

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: k.ü.f.d., b/m. N.V.Əzimova, b/m. A.Ə.Əliyev, Ş.Z.Həsənlı

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Bildiyimiz kimi, kosmik şəkillər insan həyatının müxtəlif sahələrində geniş istifadə olunur. Bu şəkillərin köməyi ilə təbii ehtiyatlar tətbiq olunur, təbii fəlakətlərin monitorinqi aparılır və onların nəticələri proqnozlaşdırılır, antropogen təsirlərin ətraf mühitə təsiri öyrənilir, ərazilərin planlaşdırılması və idarə olunması, kadastr və qeydiyyat işləri həyata keçirilir. Bunlardan əlavə, sənaye, kənd və meşə təsərrüfatı, turizm, geologiya, meliorasiya, şəhərsalma işlərində də aero və kosmik şəkillərdən geniş istifadə olunur. Müasir CİS texnologiyaları aerokosmik şəkillərsiz təsəvvür etmək çətinidir. Qarşıya qoyulmuş məqsəddən asılı olaraq aero və ya kosmik şəkillərdən istifadə olunmasına qərar verilir.

Həll olunan məsələlərin sayından və həcmindən asılı olaraq süni peyklərin çəkilişi təxminən bir kiloqramdan bir neçə yüz min ton ağırlığında ola bilər. Təbii obyektlər əsasən 3 tip xarakteristikalara malik olurlar:

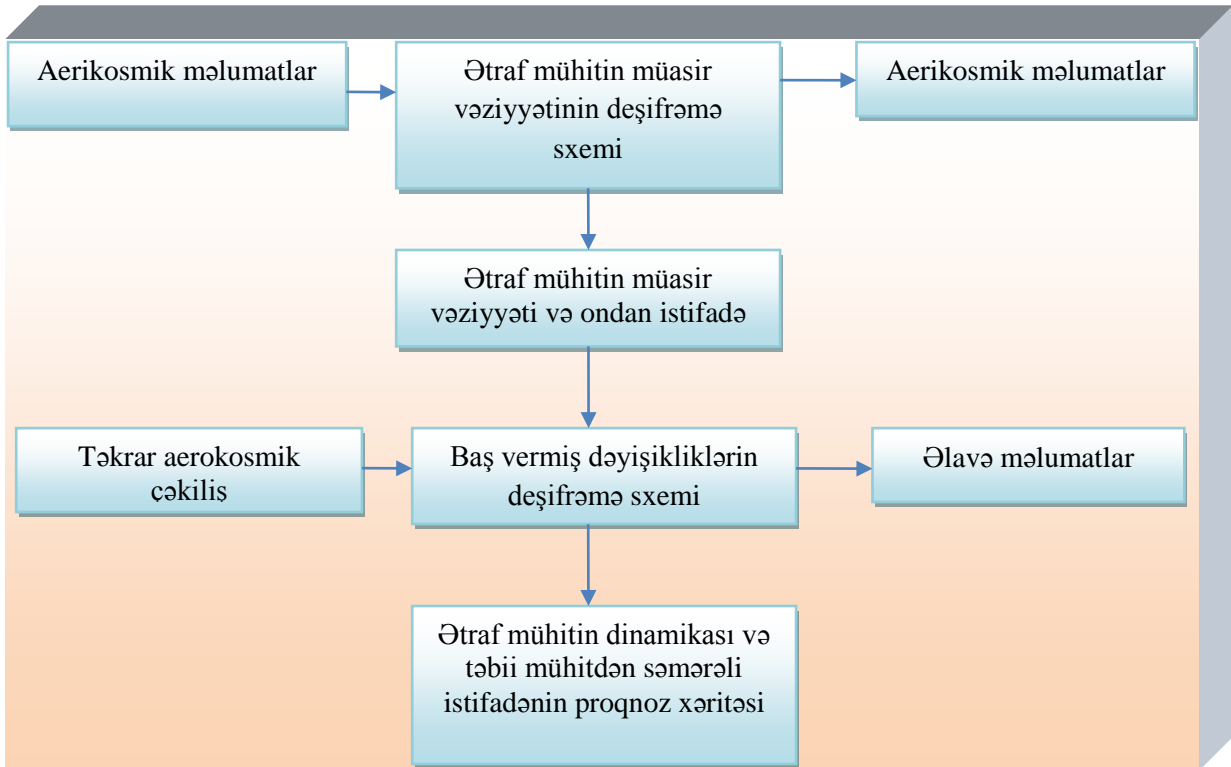
1. Məkan xarakteristikası. Obyektin əvvəlcədən qəbul olunmuş koordinat sistemində vəziyyəti təyin olunur: bu xarakteristikanın qarşısında qoyulan əsas məqsəd obyektin yerləşdiyi məkanın, o cümlədən Yer səthində digər obyektlərə qarşı vəziyyətinin dəqiq təyin olunmasıdır;
2. Zaman xarakteristikası – zamandan asılı olaraq, Yer in səthində olan obyektin xüsusiyyətinin, proses və hadisələrin dəyişməsinə (məlumatların alınma vaxtını və ya məlumatların zamana görə düzülüşünü) xarakterizə edir. Bu xarakteristikanın qarşısına qoyulan əsas tələb – aktuallıqdır (məlumatların yeni dəyişmiş şəraitinə uyğun emalının faydalılığı);
3. Tematik xarakteristika – obyektin zaman və məkan xarakteristikalarının istisna olmaqla xüsusiyyətlərini təsvir edir; əsas tələb – təcrübi məsələlərin həllində sadəlik və kifayətlilikdir.

Təbii ehtiyatların öyrənilməsində kosmik texnika və texnologiyanın tətbiq edilməsi bu sahədən olan çoxlu məsələlərin yeni üsullarla – qlobal planda, mütəmadi müşahidələri təmin etməklə nəticələrin operativ şəkildə əldə etmək imkanı verir. Ənənəvi üsullar ilə müqayisədə kosmik üsulların bir çox üstünlükləri var və bu da, ilk növbədə onların ekspreslik və qlobalıq cəhətləridir. İnformasiya alınmasının ekspresliyi - ətraf mühitin parametrləri haqqında məlumatın tez və həmin anda əldə etməyin mümkünlüyüdür.

Bundan başqa, təbii ehtiyatların öyrənilməsi və ətraf mühitə nəzarət məsələlərinin həllində kosmik vasitələrdən istifadə etmənin əsas üstünlükləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- müntəzəmlik – baxılan ərazini ixtiyarı zaman ilə dövrü müşahidələrinin həyata keçirilməsi;
- çoxəhatilik – digər üsullar və vasitələrlə tədqiqi mümkün olmayan, əlçatmaz regionların öyrənilməsi və onlara nəzarət;

- müxtəlif zamanlıq – ilin və sutkanın ixtiyari anında müşahidələrin aparılmasının mümkünlüyü;
- səmərəlilik – məlumatın toplanmasının, emal edilməsinin və istehlakçıya çatdırılmasının iqtisadi cəhətdən səmərəli olması.

Şək 3. Aerokosmik monitoring sistemində təbii mühitin dəyişməsinə nəzarət sxemi

Müasir dövrdə coğrafi informasiyanın toplanması əsasən proqramlaşdırılmış sistem vasitəsilə aparılır. Bu sistemlər həm yerdəki müntəzəm müşahidə məntəqələri ilə, həm də yerdən kənardakı süni peyklərdən informasiyaları qəbul edir. Coğrafi informasiya sistemləri istifadə sahəsinə görə aşağıdakı sahələrə bölünür:

1. kosmik və aerofoto şəkillərin kadastr məqsədilə deşifrlənməsi. Onlara aiddir: ARC / İNFO, AVTOCAD, ARVIW, ERDAS, İDRİSİ.
2. mövzu xəritələrinin yaradılması: MAP İNFO, İNTER CRAF, ARCWIEW.
3. rəqəmli topoqrafik xəritələrin yaradılması: R2, İDRİSİ, ARC / İNFO.
4. izoxətli xəritələrin yaradılması sistemləri: Surfer, İNTERGRAF.

5. topoqrafik xəritələrin yaradılması sistemləri: TRIMBLE, GEMATI.
6. relyefin üçölçülü modellərinin yaranma sistemləri: ERRMAPPER, İDRİSİ, TERRİN.
7. coğrafi multimedia yaranma sistemləri: İDRİSİ, İLLUSİON, 3 DMAX.
8. coğrafi məlumatların riyazi statistik modelləşdirmə sistemləri: STATISTICS, STATWIN.
9. təbiətdəki səsləri araşdırma sistemləri: COOLEPTİPRO, SOVNFORSE.
10. xəritə materiallarının coğrafi sistemlərə verilməsi üçün ilkin araşdırma sistemləri: ADOBE, PHOTOSHOP, COREL DRAW.
11. peyklərlə əlaqə yaratma proqramları: SATELLİT.

Mövzu 4. Azərbaycan Respublikasında sosial-xidmət və maliyyə-iqtisadi sferasının təhlili və rəqəmsallaşdırılması

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İş 4.1.: Sosial-xidmət sferasının təhlili və rəqəmsallaşdırılması (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: Sosial-xidmət sferasına kompleks yanaşma və sistemli analiz

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: i.ü.f.d., b/m. F.Ə.Qurbanov, i.ü.f.d., b/m. M.P.Fərzəliyev, H.M.Nəsirli

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Sosial xidmət çətin həyat şəraitində yaşayan şəxslərin və ya ailənin sosial problemlərinin aradan qaldırılması, cəmiyyətin digər üzvləri ilə sosial bərabərlik imkanlarının yaradılması məqsədilə dövlətin göstərdiyi xidmətlər təminatıdır. Bütün dünya ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da həmin xidmətlərə ehtiyacı olan minlərlə insan mövcuddur. Bura fiziki sağlamlıq məhdudluğu olan və müxtəlif

xəstəliklərlə əlaqədar əmək qabiliyyətini itirmiş şəxslər, valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqlar, kimsəsizlər, ahıllar, insan alverinin qurbanları, məişət zorakılığından zərər çəkmişlər, bir sözlə, cəmiyyətin sosial təhlükə ilə üzləşmiş üzvləri daxildir. Dövlət həmin şəxslərə həm evdə səyyar və yarımstasionar (gün ərzində baş çəkmək) qaydada xidmət göstərir, həm də birbaşa stasionar yolla, yəni sosial xidmət müəssisələrində yerləşdirməklə ehtiyaclarını qarşılıyır. Bura uşaq evləri, sosial-psixoloji mərkəzlər, əlillər və qocalar evi, sosial reabilitasiya və tibbi-sosial sağlamlıq mərkəzləri, sosial-məsləhət yardımı müəssisələri daxildir. Bir sözlə, hökumət həmin sosial müəssisələrdə məskunlaşmış insanların zəruri sosial-məişət və tibbi-psixoloji xidmətlərlə təminatını həyata keçirməklə onların, cəmiyyətin digər üzvləri kimi, eyni sosial hüquqlara malik olmasına çalışır.

Azərbaycanda qeyd edilən sahədə son illər məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilib, sosial xidmətlərə ehtiyacı olan şəxslərin sosial müdafiəsinin və şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində davamlı layihələr icra edib. Ancaq bununla yanaşı, sosial xidmətə ehtiyacı olan şəxslərə və ailələrə sosial xidmətin keyfiyyətində və xidmət çeşidlərində bir sıra çatışmazlıqlar qalmaqdadır. Çünki həmin insanlara təkəcə yaşadığı ünvanlarda və sosial müəssisələrdə xidmət göstərməklə iş bitmir, bu şəxslərin cəmiyyətin digər kateqoriyaları kimi müxtəlif həyat standartları ilə əhatə olunması, mənzil və ya fərdi evlərlə, avtomobillərlə təminatı, əmək qabiliyyəti imkan verdiyi halda işlə təmin olunması, cəmiyyətə adaptasiya olunaraq rifahlarını qurmaq kimi arzu və tələbləri vardır. Hökumət imkanı çatdığı qədər bu tələbləri yerinə yetirir, ancaq bu istiqamətdə tam sosial təchizat məsələlərini həll etməyə ehtiyac duyulur. ***“Azərbaycan Respublikasında sosial xidmətin inkişafına dair 2023-2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı”***nın məqsəd və vəzifələri də məhz qeyd edilən ehtiyacların həllini nəzərdə tutur. Eyni zamanda Azərbaycan insanların sosial müdafiəsini və sosial xidmətlərlə əhatə olunmasını təmin etmək üçün müxtəlif beynəlxalq və regional təşkilatların müqavilə və sazişlərinə qoşularaq üzərinə öhdəlik götürüb. Ona görə də

yeni proqramın qəbul edilməsi zamanı həmin faktorlar da nəzərə alınıb və proqram hazırlanarkən qabaqcıl Avropa ölkələrinin sosial xidmətlər sektoru dərinədən öyrənilib, Avropa İttifaqının Tvinning layihəsi əsasında bir sıra sosial meyarlar mənimsənilib.

Beləliklə, ***Dövlət Proqramının*** həyata keçirilməsi sosial xidmətlər sahəsində qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsinə səbəb olacaq, sosial xidmət müəssisələrinin şəbəkəsinin genişləndirilməsini təmin edəcək. Qabaqcıl dünya ölkələrinin təcrübəsinə əsaslanan yeni sosial xidmət modellərinin tətbiqi sayəsində sosial xidmətlərin ucraq bölgələrdə və bütün regionlarda bərabər səviyyədə təmin edilməsinə imkan yaradacaq.

İş 4.2.: Maliyyə - iqtisadi sferasının təhlili və rəqəmsallaşdırılması. İnformasiya və bilik iqtisadiyyatı (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: Bütçə-vergi AİS-in təkmilləşdirilməsi və rəqəmsallaşdırılması. Bilik və informasiya bazasının yaradılması

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: i.ü.f.d., dos. P.Ə.Qurbanov, T.A.Abbasov, X.İ.Nəcəfov

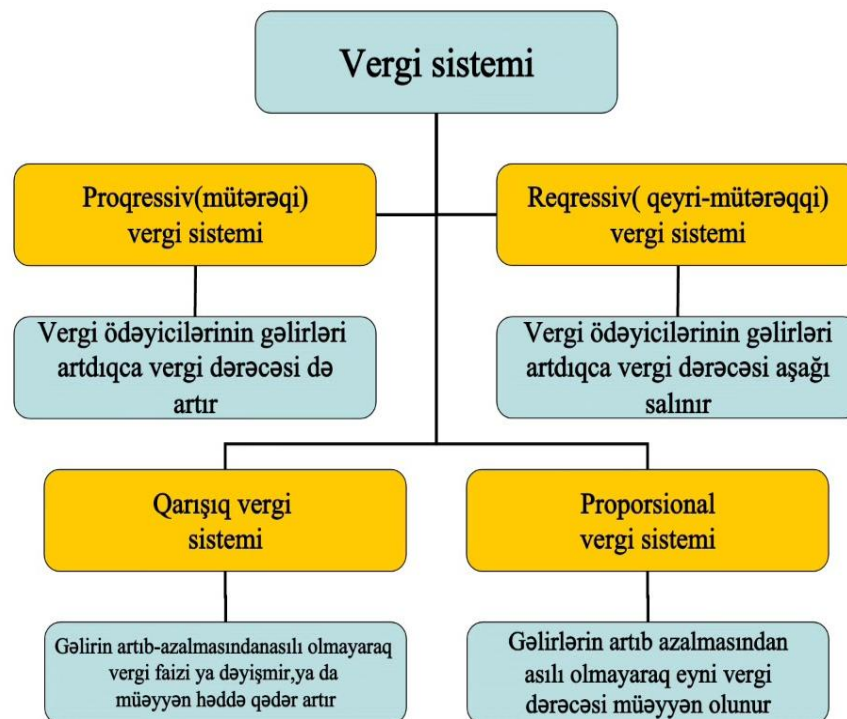
Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Bazar iqtisadiyyatı dövründə ölkə üzrə sosial-iqtisadi məsələlərin həlli üçün iqtisadiyyatın regionlar üzrə təşkilinin reallaşdırılması prosesi vacib məsələlərdən biridir. Ona görə də ölkəmizdə aparılan iqtisadi islahatların əksəriyyəti regional iqtisadiyyata aiddir. Son illərdə ölkəmizdə məqsədəuyğun regional siyasətin həyata keçirilməsi, regional iqtisadiyyatın dövlət tərəfindən tənzimlənməsi və idarə olunması prosesi və qeyri-neft sektorunun inkişaf edilməsi prosesi ölkəmizin priotet istiqamətləridir. Regionların inkişafının tənzimlənməsində vergi siyasətinin rolu danılmazdır.

Bütçə-vergi siyasətinin məzmunu olaraq, dövlətin həm sosial sahədə, həm də iqtisadi sahədə birbaşa bütçə ilə bağlı həyata keçirdiyi və nəzərdə tutduğu islahatları, iqtisadi qanunları, tədbirləri qeyd etmək olar. Bütçə-vergi siyasəti yürütməklə bəzən isə makroiqtisadi problemlərin həllinə nail olmaq üçün dövlət, bütçənin ümumi

həcmi dövlət xərclərinin büdcə tərkibində maliyyələşdirilməsi formalarını açıq maliyyələşdirmə vasitəsi kimi və iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrində vergi güzəştləri tətbiq edərək nail olur.

Ölkəmizdə həyata keçirilən vergi siyasəti iqtisadi siyasətin mühüm tərkib hissəsidir və iqtisadi tənzimləmə və fiskal siyasətin aparılmasında mühüm rol oynayır. Azərbaycanın vergi sistemi təkmilləşmə və tərəqqi sayəsində tam institusional quruma çevrilmişdir. Vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin sayı artmış, keyfiyyəti yüksəlmiş, vergi bəyanamələrinin və vergi borclarının elektron formada verilməsinə nail olmuşdular.

Şək. 4. Büdcə-vergi siyasəti

Azərbaycan regionlarında vergi orqanlarının rəqəmsallaşma sahəsində layihələri nağdsız ödənişlərin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə kömək göstərir. Nağdsız ödənişlərə keçidin təmin olunmasında vacib rol oynayan rəqəmsal texnologiyaların istifadəsinin genişləndirilməsinin əsas istiqamətlərindən biri yeni nəsil kassa aparatlarının tətbiq olunmasıdır. Regionlarda yeni nəsil kassa aparatlarının istifadəsinin genişlənməsi artıq öz səmərəli nəticələrini göstərir, eyni zamanda ticarət

dövriyyəsinin şəffaf bəyan olunması prosesi də sürətlənir. Son illərdə regionların ticarət və ictimai iasə sahələrində işləyən hüquqi və fiziki şəxslərə nağdsız ödənişlərin məbləğinə mütənasib olaraq vergi güzəştləri tətbiq olunur.

Regionlarda innovativ texnologiyalar insan, biznes və dövlət arasında olan ənənəvi əlaqə üsullarını dağıdaraq yeni biznes modellər yaradacaq başlıca prioritetlərdən hesab edilir. Məqsəd vergi öhdəliklərini yerinə yetirməkdə daha məsuliyyətli olmağa kömək etməkdir. Regionlarda olan ərazi vergi idarələri sahibkara yönümlü yanaşma nümayiş etdirməlidirlər. Bu kompleks bir fəaliyyətdir, vergiödəyiciləri üçün komfortlu bir mühitin yaradılmasıdır. Bu siyasətin hədəfində hər şeydən öncə vergiödəyicisi və vətəndaş məmnunluğu durur.

Beləliklə, rəqəmsallaşma vergi inzibatçılığının effektivliyini artıran ən başlıca amillərdən biridir. Regionlarda vergi inzibatçılığında rəqəmsallaşmanın tətbiqi regionlar yeni vergiləri tətbiq etmədən və ya onları artırmadan böyük sayda vergiödəyicilərindən vergi toplamağa imkan yaradacaqdır.

Mövzu 5. Dövlət idarəçiliyində biliklər bazasının yaradılması

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İş 5.: Biliklərin mühəndisliyi və bazası (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 3.: Dövlət idarəçiliyində biliklər bazası: yaradılmasının ümumi platforması və xüsusiyyətləri

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: f.ü.f.d., dos. A.M.Əliyeva, r.ü.f.d. Y.M.Əliyeva, İ.A.Musayeva, Ə.M.Mahmudova

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Yeni əsrimizin əvvəllərindən bütün dünyada inkişaf üzrə prioritet istiqamət informasiya texnologiyalarından istifadənin artırılması və bütün sahələrə nüfuz etməsidir. 2013-cü ilin Azərbaycanda “İnformasiya-Kommunikasiya Texnologiyaları”

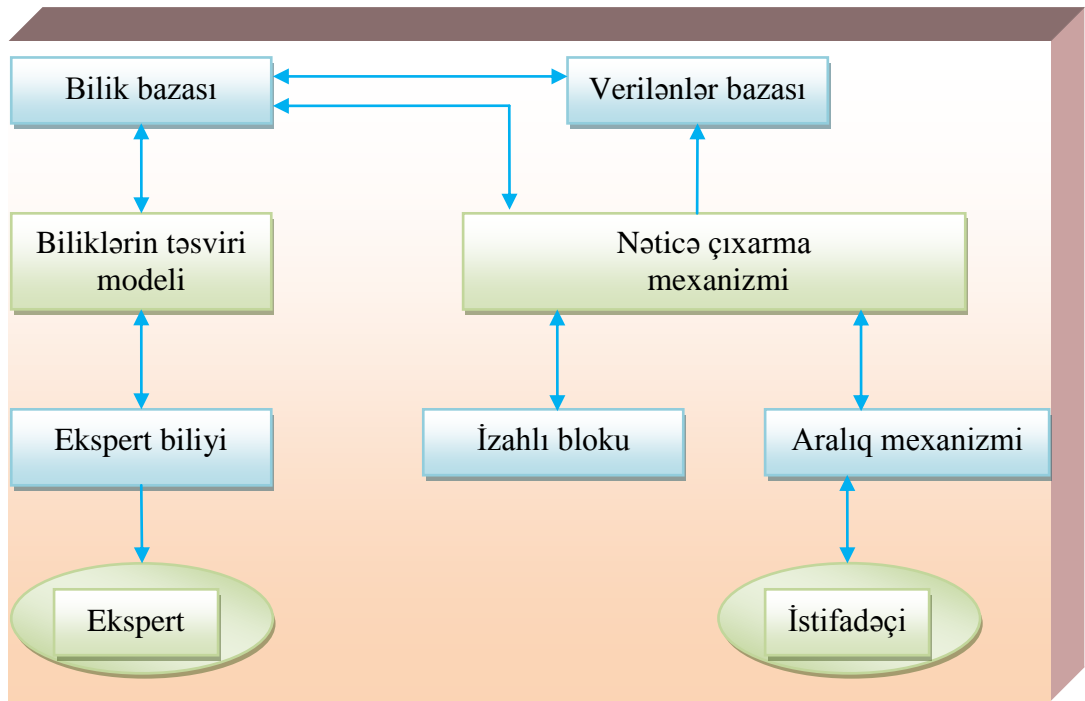
ili elan edilməsi ilə bu sahəyə kapital qoyuluşlarının artması deməyə əsas verir ki, hər bir perspektivli sahədə informasiya texnologiyalarının istifadəsi, ələlxüsus da praktikada *ekspert sistemlərin* tətbiqi hər ötən il daha da artır.

Süni intellekt (Sİ) sahəsində çalışan mütəxəssislər başa düşdülər ki, proqramı intellektuallaşdırmaqdan ötrü onu predmet sahəsi haqqında yüksək keyfiyyətli xüsusi biliklərlə təmin etmək lazımdır. Bu faktın başa düşülməsi xüsusi proqram sistemlərinin inkişafına səbəb oldu və bunların da hər biri müəyyən məhdud predmet sahəsində ekspert kimi istifadə olunmağa başladılar. Bu proqramlar *ekspert sistemlər* adlandırıldı. Ekspert sistemlərin qurulması texnologiyası bilik mühəndisliyi adlanır. Bu prosesi təşkil edən mütəxəssislər bilik mühəndisləri adlanırlar və onlar konkret predmet sahəsinin bir və ya bir neçə ekspertilə qarşılıqlı əlaqə qururlar. Ekspert sistemlər konkret predmet sahəsində mütəxəssis biliklərini özündə əks etdirən və az kvalifikasiyalı istifadəçilərə qərara gəlməkdə məsləhətçi olan mürəkkəb kompleks proqramlardır. Belə sistemlər konkret predmet sahəsində az təcrübəli mütəxəssislərə qərar qəbul etməkdə dəstək olurlar. Odur ki, belə sistemlərə bəzən qərarların qəbul olunmasını dəstəkləyən sistemlər də deyirlər.

Cədvəl 1. Ekspert sistemlərin fərqləndirici cəhətləri

Xüsusiyyətlər	Ekspert sistemdə proqramlaşdırma	Ənənəvi proqramlaşdırma
Emal növü	Simvollarla	Ədədi
Metod	Evristik axtarış	Dəqiq alqoritm
Həll addımlarının verilməsi	Qeyri-aydın	Aydın
Axtarılan həll	Qaneedici	Optimal
Bilik	Qeyri-dəqiq	Dəqiq

Bütün ekspert sistemlər biliklərə əsaslanan sistemlərdir (BƏS) və süni intellekt (Sİ) proqramdırlar.

Şəkil 5. ES-in ümumiləşdirilmiş funksional sxemi

Bilik - həll olunan predmet sahəsi ilə əlaqədar problemin nəzəri və praktiki olaraq dərk edilmiş formasıdır. Biliklər predmet sahəsi ilə əlaqədar verilənlər və faktlardan təşkil olunur. Verilən, informasiya və əvvəqli təcrübələr birlikdə bilik adlanır. İntellektin göstəricisi olan bilik yüksək keyfiyyətli və xüsusi olmalıdır. İstifadə olunacaq biliklər elə strukturlaşdırılmalıdır ki, sistem bunun əsasında məntiqi nəticə çıxara bilsin. Biliklər bazasının vəzifəsi təşkil etdiyi sistemin altsistemlərindən biri olmaqdır. Yəni, hər sistem hökmən müəyyən biliklər qəbul etməli olduğu üçün daxil olan biliklər sistemdə bir yerdə toplanmalı və lazım gəldiyi anda müraciətə uyğun olaraq çıxarılmalıdırlar. Təsəvvür edək ki, qurulmalı olan baza boş bir dəftərdir, yəni sadəcə struktur cəhətdən mövcuddur. Buraya biz bilik adlandırdığımız məlumatları daxil edərək nəticədə biliklərlə doldurulmuş bir baza - ***biliklər bazası*** alırıq. İstənilən zaman bu bazada informasiya axınını idarə edə, yəni həm yeni informasiya daxil edə, həm də lazımsız informasiyaları xaric edə bilərik.

Biliklərə bir predmet sahəsinə aid problemlərin həlli kimi baxsaq, onları faktlara və evristikalara bölmək məqsədəuyğundur. Ekspert sistemlərin bilik bazası faktiki və eviristik biliklərin kombinasiyasından ibarətdir:

- ✓ faktiki biliklər – baxılan predmet sahəsində mütəxəssis-ekspertlərin uzunmüddətli təcrübəsi əsasında topladığı biliklərə əsaslanır. Bilik mühəndisləri və alimlər tərəfindən geniş predmet oblastında qəbul olunmuş biliklərdir;
- ✓ evristik biliklər – predmet sahəsində artıq məlum olan halları ifadə edir. Onlar tətbiq etmə, dəqiq qərar vermə, təxmin etmə və qiymətləndirmə bacarığı ilə bağlı olan biliklərdir.

Ekspert sistemlərin qurulmasında evristik biliklərdən istifadə olunması sistemin səmərəliliyinin yüksəldilməsində böyük rol oynayır. Ekspert sistemin tələbatı ödəməsinin əsas səbəbi onun bilik bazasında olan biliklərin tamlığı, doğruluğu və keyfiyyətindən asılıdır.

Ekspert sistemlərin layihələndirilməsi yüksək məbləğdə vəsait tələb etsə də, istifadəsinin səmərəliliyi, gəlirliliyi və yüksək artım tempinin olması investisiya cəlb olunması üçün başlıca səbəbdır. Bunun nəticəsidir ki, maliyyə vəsaitlərinin artması və vaxt itkisinin azaldılması müşahidə olunur. Bu sistemlər insanların professional işinin sürətinin artmasını və yüzlərlə şirkətin daxili məsrəflərinə qənaət etməsini təmin edir.

Mövzu 6. Azərbaycan Respublikasında yüksək texnologiyaların (texnopark, intellektual mərkəzlər, rəqəmsal elektronika, təbiət elmləri) inkişaf perspektivləri

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İş 6.: Yüksək texnologiyalar və elmi-texniki inkişaf (icra müddəti 2021-2023-cü illər).

Mərhələ 2.: Təbiət elmlərin inkişaf perspektivləri

İcra müddəti: I-XII 2021-ci il

İcraçı: f.e.d., dos. B.B.Davudov, tex.ü.f.d., dos. E.S.Səfiyev, K.K.Əzizova

Mərhələnin ümumi həcmi 1,0 ç.v. həcmindədir.

Müasir dövrün iqtisadiyyatı daha çox biliklərin, yeni texnologiyaların və innovasiyaların tətbiqiylə xarakterizə olunur. Ona görə də qabaqcıl ölkələrdə iqtisadiyyatın inkişafında elmi-texnoloji innovasiya siyasətinin formalaşması və tətbiqi əsas məsələlərdən hesab olunur. Həyata keçirilən iqtisadi siyasətin və islahatların davamlılığını təmin etmək üçün yeni iqtisadi inkişaf strategiyaları hazırlanır. Azərbaycanda “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritələri” (SYX) hazırlanmışdır. SYX iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliyini, inklüzivliyini və əhalinin sosial rifahını daha da artıracaqdır. SYX-nin 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışı səmərəlilik və innovasiyaya əsaslanan iqtisadiyyata keçidin əsasını təşkil edəcəkdir. İnnovativ texnologiyaların yeni formalaşan iqtisadi sahələrin inkişafına təsiri, avtomatlaşdırılmış bilik yaradılması prosesi, “İnternet nəzarəti”, uzaq məsafəli idarəetmə texnologiyaları, süni intellekt və robotlaşdırma, idarəetmənin qabaqcıl texnologiyaların (bio, nano, informasiya, kommunikasiya, sənaye, maliyyə və s.) tələblərinə uyğunlaşdırılması həyata keçiriləcəkdir. SYX-nin başlıca məqsədi iqtisadiyyatın rəqəmsallaşdırılması üçün İKT infrastrukturunun inkişafı və təkmilləşdirilməsi, ölkənin İKT sənayesinin potensialının artırılmasıdır.

Respublikada innovativ iqtisadiyyatın davamlı inkişafına və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına, innovasiya və yüksək texnologiya sahələrinin genişləndirilməsinə, elmi tədqiqatların aparılmasına və yeni texnologiyaların işlənilməsi üzrə müasir komplekslərin yaradılmasına dövlət dəstəyini daha da artırmaq məqsədi ilə yüksək ixrac potensialı, innovativ məhsul və ya xidmət istehsalının formalaşdırılması üçün Sumqayıt Kimya Sənayesi Parkı, Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərən Yüksək Texnologiyalar Parkı”, Balaxanı Sənaye Parkı, AMEA-nın Yüksək Texnologiyalar Parkı, regionlarda digər yüksək texnologiyalar parkları yaradılmışdır.

Bütün bunlar informasiyaya, biliklərə və innovasiyalara əsaslanan iqtisadiyyatın formalaşması prosesinin sürətləndirilməsini, innovasiya infrastrukturunun əsası olan texnoparkların fəaliyyətinin effektiv təşkilini zəruri edir.

Müasir qloballaşma və inteqrasiya dövründə texnoparkların fəaliyyətinin, həmçinin həmin mühitdəki innovativ proseslərin kompleks təhlili, idarə olunması və proqnozlaşdırılması mükəmməl informasiya təminatı əsasında reallaşa bilər. İnnovasiya texnoparklarında tədqiqatların və proseslərin effektiv təşkili üçün onların informasiya təminatının işlənilməsi müasir dövr üçün ən zəruri və aktual məsələlərdən hesab olunur. Bu, kompleks şəkildə innovasiya texnoparklarının fəaliyyətinin effektivliyinin yüksəldilməsi istiqamətində informasiya təminatı sisteminin arxitektur-texnoloji modelinin işlənilməsini vacib məsələ kimi qarşıya qoyur. İnformasiya təminatı sisteminin işlənilməsi sürətlə dəyişməkdə olan müxtəlif xüsusiyyətli informasiyanın emalı və idarə olunması üçün müasir idarəetmə mexanizmlərinin və vasitələrinin tətbiqini qaçılmaz edir. Həmin prosesin texniki, texnoloji, nəzəri və metodoloji əsaslarının dərinlən araşdırılması və bu istiqamətdə müvafiq tövsiyələrin işlənilməsi xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Mövzu 7. «Xarı Bülbül» layihəsi: rəqəmsal və incə Qarabağ (Azərbaycan Respublikasında azad olunmuş ərazilərdə innovativ tədris mərkəzlərinin yaradılması). «Rəqəmsal biliklər və virtual incəsənət»

İcra müddəti: 2021-2023-cü illər

İcraçılar: kafedranın professor-müəllim heyəti

Mövzunun və işin rəhbəri: i.ü.f.d., dos. E.A.Abasov

İcraçı: f.-r.ü.f.d, b/m. F.H.Çandirova, S.A.Bəşirova

Mərhələnin ümumi həcmi 3,0 ç.v. həcmindədir.

Uşaq və yeniyetmə elmi – intellektual mərkəzləri üçün metodik vəsaitlərin hazırlanması nəzərdə tutulub.

II. ÇAP OLUNMUŞ ƏSƏRLƏR

Hesabat dövründə kafedra əməkdaşlarının **73** elmi əsəri çap olunub.

1. i.ü.f.d., dosent Abasov Elçin Arif oğlu

- Г.С.Алиев. Методы распознавания трещин в многоуглеродных металлах. Томский Государственный Университет, журнал № 2, май 2023, стр. 75-77 (məqalə);
- Керимов Т.Г. Выборочные испытания на качество металлоконструкций. Конференция посвящена 150-летию И.М.Зальцмана, юбилейный журнал (məqalə).

2. tex.ü.f.d., dosent əv. Həsənov Elçin Qafar oğlu

- Ş.Rüstəmli “İqdisadi informasiya sistemində informasiyanın təşkili və məzmunu”. “Elmi iş – 2023” Azərbaycan Elm Mərkəzi. Beynəlxalq elmi jurnal (İmpakt Faktor: 2.255) – Elmi araşdırmalar, tezislər toplusu, səh. 49-52 (məqalə).

3. tex.ü.f.d., dosent Əliyev Qoşqar Seyfullah oğlu

- Kh.M.Rustamli, Kh.Sh.Hajizade. Calculation of Kinetic and Diffusion Coefficients of the Process of Surfactant Adsorption in Oil – Bearing Porous Rocks. Math Models Comput Simul 15, p. 476–484 (2023), <https://doi.org/10.1134/S207004822303002X> (məqalə);
- V.A.Majidzade, S.P.Javadova, A.Sh.Aliyev, S.D.Dadashova, D.B.Tagiyev. Mathematical Modeling and Optimization of the Process of Formation of Functional Thin MoSe₂ Films. Math Models Comput Simul 15, p. 73–78 (2023), <https://doi.org/10.1134/S2070048223010118> (məqalə);
- R.J.Hajiyeva. Construction of multiple regression equations for studying regularities of chemical processes. Journal PNR (2023), 1066–1072. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.02.137> (məqalə);
- I.V.Ahmadova, G.A.Guliyeva, L.A.Ibrahimova, Kh.Sh.Hajizade, E.F.Aliyev. Hydrodynamic features of the flow and filtration of non-newtonian fluids in

- porous media. Research Inventy: International Journal of Engineering And Science Vol.13, Issue 4 (April. 2023), pp. 69-73. Issn (e): 2278-4721, Issn (p):2319-6483 (məqalə);
- P.S.Safarova, M.K.Munshiyeva, S.R.Mammadova, A.N.Azizova. Quantum-chemical semi-empirical calculation for neodymium (Nd),samarium (Sm) and gadolinium (Gd) complexes on the generalized Sparkle model. European Chemical Bulletin, 2023/7, (ISSN 2063-5346), том 12, №10, стр. 6983-6989 (məqalə);
 - R.J.Hajiyeva, E.N.Ahmadova, T.R.Imanova, M.G.Rahimov. Analysis of Physico-Chemical Methods for Investigation of Oil Sludge. Journal of Survey in Fisheries Sciences,10 (2S) 826-830 <https://sifisheriessciences.com/journal/index.php/journal/article/view/558/543> (məqalə);
 - X.Gahramanli, L.Kerimova, E.Ahmadova, T.Gahramanli, Z.Aliyeva. On the value of the evaluation of the coefficient of variation in processing statistical data on the failure of mechanical and chemical systems. European Chemical Bulletin, 2023/6, (ISSN 2063-5346), том 12, №5, стр.5001-5004 (məqalə);
 - Kh.M.Abbasli. Study of adsorption processes of surfactant substances in oil-bearing layers. XXVII Annual International Conference of Students and Young Researchers-“Perfect Education- the key to success in oil production”, 29 april, 2023, page 16-17 (tezis);
 - Study of Adsorption processes of surfactant substances in oil-bearing layers. XXVII Annual International Conference of Students and Young Researchers - “Perfect Education - the key to success in oil production”, 29 april, 2023, page 16-17 (məqalə);
 - Kh.Hajiakhmedzade, N.Sadikhova, E.Bagirova, I.Ahmadova. Calorimetric studies of copolymer samples obtained as a result of modification of isobutylene

polymers with polar monomers. Azərbaycan Ali texniki məktəblərinin xəbərləri, № 4, 2023 (çapdadır) (məqalə).

4. tex.ü.f.d., dosent Əsgərova Bahar Hüseynağa qızı

- N.Aslanli. Application of Big Data Technologies in Education. Modern Methods of Applying Scientific Theories.Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference Lisbon, Portugal March 14 – 17, 2023, p.p. 412-416, ISBN – 979-8-88896-520-7, DOI – 10.46299/ISG.2023.1.10 (məqalə);
- E.Y.Bədəlzadə. E-ticarətdə Big Data texnologiyasının tətbiqi. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümünə həsr olunmuş «İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar – problemlər və perspektivlər» adlı Respublika elmi konfransının materialları. Bakı, 22 fevral 2023, https://dia.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/Konfrans-materallari_Idarecilikde-Reqemsal-Texnologiyalar- Problemler-ve-Perspektivler.pdf, səh. 47-50 (məqalə);
- N.S.Kərimli. Təlim idarəetmə sistemi. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümünə həsr olunmuş «İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar – problemlər və perspektivlər» adlı Respublika elmi konfransının materialları. Bakı, 22 fevral 2023, https://dia.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/Konfrans-materallari_Idarecilikde-Reqemsal-Texnologiyalar-Problemler-ve-Perspektivler.pdf, səh. 50-54 (məqalə);
- E.N.Ahmadova, A.İ.Cabbarova. A.M.Hasanova. Using the Possibilities of MS Excel and MATLAB in the Teaching of Mathematics. Journal of Survey in Fisheries Sciences, Vol. 10 No. 3S (2023): Special Issue 3. DOI: <https://doi.org/10.17762/sfs.v10i3S.575>, <https://sifisheriessciences.com/journal/index.php/journal/article/view/575>, 1389-1394 (məqalə);
- A.H.Hüseynzadə. Identification and prevention of information leakage radio-electronic channels. Baku State University I Scientific Conference of Baku and

- Region youth 20 april, 2023 Baku, Azerbaijan. https://brgek.aeik.az/fayillar/Elmi_Konfransının_materialları_2023.pdf, pp. 169-171 (məqalə);
- R.J.Hajiyeva, Z.A.Gasimov, S.I.Quliyeva, M.H.Almammadova. Computational Models to Study the Impact of Setting Options of Adjusting Device on Dynamic Processes. Journal of Survey in Fisheries Sciences, Vol. 10 No. 2S (2023): Special Issue 2, DOI: <https://doi.org/10.17762/sfs.v10i2S.560>, <https://sifisheressciences.com/journal/index.php/journal/article/view/560> , pp. 838-842 (məqalə);
 - R.J.Hajiyeva, A.Y.Aliyev, E.N.Ahmadova, T.B.Gahramanli. Increasing The Order Of Accuracy For One Nonlocal Boundary Value Problem. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 968–978. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.S02.116>. ISSN:0976-9234E-ISSN:2229-7723, <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/6879> (məqalə);
 - A.Y.Aliyev, R.J.Hajiyeva, E.N.Ahmadova, T.B.Gahramanli. Numerical Solution and Error Evaluation of a Nonlocal Boundary Problem for Elliptic Equation in Partial Derivatives. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 979–983. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.S02.117>, 2023, <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/6880> (məqalə);
 - E.N.Ahmadova, Z.A.Gasimov, T.B.Gahramanli. Mathematics Subject of the Subject of Information Science. Negative Results, 964–967. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.S02.115>, 2023, <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/6878> (məqalə);
 - Q.S.Aliyev, R.J.Hajiyeva, E.N.Ahmadova, M.H.Almammadova. Construction of multiple regression equations for studying regularities of chemical processes. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 1066–1072. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.02.137>. Vol. 14 No. 2 (2023), <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/7421> (məqalə).

5. tex.ü.f.d., dosent Səfiyev Elşad Süleyman oğlu

- Research of high – temperature superconductor. «Вестник науки». Международный научный журнал. Выпуск № 3(60) т.2, Тольятти, Россия, 2023, стр. 269-278 (məqalə);
- Analysis of the application of active lightning rods in lightning protection objects. «Интернаука»: Электронный научный журнал, г. Москва, Россия, 2023. № 6, (276), часть 3, стр. 14-17 (məqalə);
- Forecasting the service life of electrical insulation under conditions of multifactorial impact using expert assessments. Azərbaycan Ali Texniki Məktəblərinin Xəbərləri, 2023, cild 25, buraxılış 3 (143), səh. 29-33 (məqalə);
- Elektrik mühərriklərinin izolyasiyanın ölçülməsi problemləri. Energetikanın problemləri, Elmi-texniki jurnal, 2023, № 2 , səh. 35-42 (məqalə);
- Processes of mechanical degradation of high-density polyethylene + nanoclay nanocomposites after exposure to an electric field. Journal Ferroelectrics, Volume 614, Issue 1, 2023, p.50-55 (məqalə);
- Problems of calculation of the dipole moment and dielectric permittivity of polimer dielectrics. Azərbaycan Ali Texniki Məktəblərinin Xəbərləri, 2023, cild 25, buraxılış 4 (144), səh. 35-40 (məqalə).

6. tex.ü.f.d., dosent Kazımsadə Aydın Kazım oğlu

- Computer networks. Dərs vəsaiti. AzMİU-nun Tədris metodik Şurasının 15 yanvar 2023 il tarixli 1 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmişdir, səh. 96;
- Multimedia texnologiyaları. Dərs vəsaiti. 2023 il, səh. 130;
- Мультимедийные технологии. Учебное пособие. 2023 il, стр. 148;
- Multimedia technologies. Training manual. 2023, p. 124;
- Н.Г.Курбанова. Информационно-поисковая система наскальных рисунков различных стран и континентов. Международный научный журнал «Наука и Мир», № 2 (114), февраль 2023 г., Том. 2, Волгоград, стр. С. 39-44 (məqalə).

7. tex.ü.f.d., dosent Qurbanova Nəzakət Hacı qızı

- А.Г.Мустафаева. Прогнозирование осложнений при метаболическом синдроме // Симметрии: теоретический и методический аспекты: Сборник научных трудов IX Международной научнопрактической конференции «Симметрии: теоретический и методический аспекты. Науч. ред.: Н.В.Аммосова, А.М.Черкасова. – Астрахань: ИП Н.В. Забродина, 2022, стр. 28-36 (məqalə);
- Sh.Sh.Amırov, N.V.Kerımlı, H.A.Abıyev. On the theory of third harmonic generation in a fabry – perot cavity. AJP FIZIKA, 2023, volume XXIX № 3, section En, pp.43-45 (məqalə).

8. i.ü.f.d., dosent Qurbanov Pərviz Əhməd oğlu

- И.С.Абдуллаев, Р.А.Алешко, Ю.Ю.Финогенова. Совершенствование организационно-экономического механизма инновационного развития пищевой и перерабатывающей промышленности. Siberian Journal of Life Sciences and Agriculture (РИНЦ, Scopus = перечень ВАК К1, присвоение DOI). Том 15, № 3, 2023 (məqalə);
- S.S.Mehdiyeva. Migration from microservices to nanoservices in the banking sector of the regions. Baku, Azerbaijan, 2023 (məqalə).

9. ped.ü.f.d., dosent Hacıyeva Rəna Cavadxan qızı

- E.N.Ahmadova, B.H.Asgerova, Z.A.Gasimov, T.B.Gahramanli. Creation Of Connection With Mathematics Subject Of The Subject Of Information Science. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 964–967. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.S02.115> 2023. <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/6878> (məqalə);
- S.Rzayeva, Z.Gasimov, E.Ahmadova, T.Gahramanli. One-Loop Helicity Amplitude For Light-By-Light Scattering. Journal of Pharmaceutical Negative

- Results, 984 – 986. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.S02.118> 2023. <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/6881> (məqalə);
- A.Aliyev, E.Ahmadova, R.Hajiyev, Kh.Gahramanli. Integration of interdisciplinary relations in training is the basis of the process. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 1046–1050. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.02.13>. <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/7418> Vol. 14 No. 2 (2023) (məqalə);
 - E.N.Ahmadova, R.M.Zeynalov, T.B.Gahramanli, K.B.Gahramanli. Investigating the solution of a boundary problem. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 1058–1065. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.02.136>, Vol. 14 No. 2 (2023), <https://www.pnrjournal.com/index.php/home/article/view/7420> (məqalə);
 - E.B.İmamaliyev, S.Y.Aliyeva, R.N.Haciyev. Calculating Insurance Rates in Explanation of Web Programming Topics Using Interdisciplinary Connections. Journal of Survey in Fisheries Sciences, 10 (3S) 1383-1388. <https://sifisheriessciences.com/journal/index.php/journal/article/view/569/553> (məqalə);
 - S.Y.Aliyeva, S.T.Majidov, M.M.Qanbarov. Remote measurement of geometric dimensions of objects. <https://www.eurchembull.com/issue-content/remote-measurement-of-geometric-dimensions-of-objects-4378>. Volume-12,issue-5: page: 2624-2624, 2023 (məqalə);
 - Improved Red Deer algorithm for scientific workflow scheduling in cloud environment. International Conference on Inventive Research in Computing Applications (ICIRCA 2023) organized by RVS College of Engineering and Technology, Coumbatore, India on 3-5, August 2023.DVD Part Number: CFP23N67-DVD; ISBN-979-8-3503-2141-8. Page 668-673 (məqalə);
 - L.Kerimova, M.Mammadov, T.Gahramanli. Prediction of installability of complex machine-building systems with periodically repeated assembly and

Installation works. <https://www.eurchembull.com/issue-content/prediction-of-installability-of-complex-machine-building-systems-with-periodically-repeated-assembly-and-installation-works-4599>. Volume-12, issue-5;page:2761-2771, 2023 (məqalə);

- Informatika. Fənn proqramı, Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirinin 02.12.2022-ci il tarixli Z-694 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir;
- Kompüter mühəndisliyinin əsasları. Fənn proqramı, Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirinin 27.02.2023-cü il tarixli 3-29/3-2-77F sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir.

10. f.-r.ü.f.d., dosent Cəlilova Rəhimə Qurban qızı

- А.С.Насибли. Изменение цены на нефть в период пандемии. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümünə həsr olunmuş «İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar – problemlər və perspektivlər» adlı Respublika elmi konfransinin materialları, 22.02.2023, səh. 292-297 (məqalə);
- Исследование модели нестационарной фильтрации на основе теоретико – группового метода теории Ли. Международный научно-практический журнал Endless Light in Science 20 февраля 2023, Алматы, Казахстан, стр. 267-270 (məqalə);
- Similarities and differences of user experience and user interface Design. The XXXVII International Scientific Symposium “Haydar Aliyev and Development Strategy of Azerbaijan: New Trends in Modernization”, 2023, pp. 322-324 (məqalə);
- The new technology internet of things (iot) in public administration and its advantages. International Scientific Symposium “Turkish Peoples: Common Heritage and Values”, may, 2023, pp. 295-298 (məqalə);
- İnternet. Алматы, Казахстан, 2023 (məqalə);

- Bilik və ekspert sistemlərinin formallaşdırılması bölməsinin öyrədilməsi metodologiyası. International Scientific Symposium “Aktual problems of Turkology” Stockolm, 27 avqust 2023, səh. 99-102 (məqalə);
- Similarities and differences of user experience and user interface Design. International independent scientific Jurnal № 55, 2023, p. 23-27 (məqalə);
- Study the clacc of exact particular solutions for viscoelastic mixtures. International Scientific Symposium"Heydar Aliyev and Turkiye”, oktober 2023, pp. 570-575 (məqalə);
- Study of the influence of the disequilibrium effect of the oil yield of multilayer formations. International Scientific Symposium“Aktual problems of Science in a glpbalized world” Turkiye, September 2023, pp. 316-319 infle (məqalə).

11. f.ü.f.d., dosent Əliyeva Aytən Mövsüm qızı

- В.М.Салманов, А.Г.Гусейнов. Фотолюминесценция гетероструктур gas–gase при двух-и трехфотонном возбуждении лазерным излучением. Националь-ный исследовательский Томский государственный университет. Известия вузов . физика. Оптика и спектроскопия. Т. 65, № 9.2022. стр.54-59 (məqalə);
- V.M.Salmanov, A.G.Guseinov, F.Sh.Ahmedova. Photoluminescence of gas–gase heterostructures upon two- and three-photon excitation by laser radiation. Russian Physics Journal, Vol. 65, No. 9, January, 2023 (Russian Original No. 9, September, 2022) pp.1475-1481 (məqalə);
- Methods for synthesis of nanotubes and structure (review article). AJP Fizika 2023 volume XXIX № 1, section En.p.65-75 (məqalə).

12. s.ü.f.d., dosent Həşimov Davud Soltan oğlu

- İnformasiya təhlükəsizliyi: mahiyyəti və əsas xüsusiyyətləri (siyasi-fəlsəfi baxış), Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizlik Xidmətinin H. Əliyev adına Akademiyası. “Müasir Azərbaycan dövlətinin formalaşmasında Heydər Əliyevin

- rolü” mövzusunda respublika elmi-praktik konfrans. Bakı, 2023-cü il, səh. 289-291 (məqalə);
- Rəqəmsal idarəetmənin nəzəri-praktik əsasları. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümünə həsr olunmuş “İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar – problemlər və perspektivlər” adlı respublika elmi konfransının materialları. Bakı, Azərbaycan Respublikasının yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, 22 fevral 2023-cü il, səh. 78-79. <https://dia.edu.az/wp-content/uploads/2023/05/Konfrans-materallari-Idarecilikde-Reqemsal-Texnologiyalar-Problemler-ve-Perspektivler.pdf> (məqalə);
 - Cəmiyyətin həyatında mədəni təhlükəsizliyin yeri və rolu. Gənc tədqiqatçıların VI respublika elmi-praktik konfransının materialları. Bakı, Azərbaycan Universiteti, 10 mart 2023-cü il, səh. 106-108 (məqalə);
 - Siyasi təhlükəsizlik və onun əsas xüsusiyyətləri. “Qlobal çağırışlar və türk dünyası” adlı I Beynəlxalq elmi konfransının tezislər toplusu. Bakı, Azərbaycan Universiteti, 12 aprel 2023-cü il, səh. 61-66 (məqalə);
 - Heydər Əliyev və ordu quruculuğu. “Heydər Əliyev: Qafqazda sülh və əməkdaşlıq məsələləri” adlı respublika elmi konfransının materialları. Bakı, AMEA Qafqazşünaslıq İnstitutu, 03 may 2023-cü il, səh. 42-44 (məqalə);
 - Müasir ordu və Vətən müharibəsi: siyasi-fəlsəfi baxış. “Şuşa şəhəri: Azərbaycan mədəniyyəti Qafqaza və dünyaya” mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans. Bakı, AMEA Qafqazşünaslıq İnstitutu, 01 noyabr 2023-cü il, səh. 35(məqalə);
 - Azərbaycan Respublikasının təhlükəsizlik siyasəti: əsas hədəflər və çağırışlar. “Cənubi Qafqaz: mövcud vəziyyət və perspektivlər” mövzusunda respublika elmi konfrans. Bakı, AMEA Qafqazşünaslıq İnstitutu, 19 oktyabr 2023-cü il, səh. 33-34 (məqalə);
 - Heydər Əliyev və iqtisadi təhlükəsizlik siyasəti. Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş “Azərbaycanşünaslığın

aktual məsələləri: tədqiqat, elmi diskurs və beynəlmilləşmə” adlı beynəlxalq elmi konfrans. Bakı, Bakı Slavyan Universiteti, 04-05 may 2023-cü il, (çapdadır) (məqalə).

13. i.ü.f.d.Qurbanov Firuz Əhməd oğlu

- Концепции “ умных городов“, “умных туристических направлений “ и “умных туристических городов “ и их взаимосвязь. Scopus journal, 2023 (çapdadır) (məqalə);
- İnnovasiya iqtisadiyyatı”. Dərs vəsaiti, Bakı, 2023 (çapdadır).

14. baş müəllim Mustafayeva Şəfəq İbrahim qızı

- Dünyada ali təhsil müəssisələrində innovasiyalı tendensiyalar – xarici təcrübə. «İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar – problemlər və perspektivlər» adlı Respublika Elmi Konfrans, 22 fevral 2023, pdf, səh. 214-219 (məqalə);
- Big Data texnologiyaları – böyük informasiya dünyasının çağırışları. «İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar – problemlər və perspektivlər» adlı Respublika Elmi Konfrans, 22 fevral 2023, pdf, səh. 219-222 (məqalə);
- MySQL və PHP – dərs vəsaiti üzərində işlərin davamı.

III. ELMİ-TƏŞKİLATİ FƏALİYYƏTİ

dos. E.A.Abasov

Dövlət İdarəçilik Akademiyasında Fakültə Elmi Şurasının və Akademiyanın Böyük Elmi Şurasının, Rəhbər dövlət idarəçiliyi kadrlarının ixtisasının artırılması İnstitutunun Elmi Şurasının üzvü olmaqla elmt-təşkilati məsələlərin müzakirəsində və həllində fəal iştirak edir. Həmçinin magistrlik dissertasiyalarının müdafiəsi üzrə İxtisaslaşdırılmış Elmi Şuranın sədr müavini.

“Dövlət idarəçiliyində informasiya texnologiyaları” kafedrası tərəfindən 2023-cü ildə konfrans keçirilmədi.

dos. D.S.Həşimov

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Fəlsəfə, Psixologiya, Sosiologiya və Siyasi elmlər üzrə Ekspert Şurasının eksperti və elmi katibi kimi fəal iştirak edir.

- ❖ “Siyasi təhlil və tənqidi təfəkkür” fənninin proqramına rəy verib. Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirinin 18.03.2023-cü il tarixli 3-29/3-2513F/2023 sayılı əmri ilə çap olunub. Sumqayıt, SDU, 2023, səh.13;
- ❖ “Siyasi tədqiqat metodları” fənninin proqramına rəy verib. Sumqayıt Dövlət Universitetinin Elmi Şurasının 07.07.2023-cü il tarixli iclasının (protokol № 10) qərarı ilə çap olunmuşdur. Sumqayıt, SDU, 2023, səh. 21.

dos. A.M.Əliyeva

- ❖ Researcher Academy On Campus Certificate of Attendance. This certifies that Aytan Aliyeva, has attended the following Scopus title selection, evaluation and re-evaluation, at TKTA, on Thursday 19 October, 2023. Presented by Kirill Ivanov RI CC, Rabiga Khozhankul Core CC. Suzanne BeDell – Managing Director, Education Reference & Continuity Books, Laura Hassink, Managing Director, Science, Technology & Medical Journals

IV. ELMİ KONFRANS, SİMPOZİUM VƏ SEMİNARLARDA İŞTİRAK

1. f.-r.ü.f.d., dosent Cəlilova Rəhimə Qurban qızı

- 30.09.2023, “Qloballaşan dünyada elmin actual problemləri” Beynəlxalq elmi konfrans;
- 27.08.2023, İnternational Scientific Symposium “Actual Problems of Turkology”, Stockholm;
- 29.04.2023, The XXXVII İnternational Scientific Symposium , Türkiyə
- 29.05.2023, İnternational Scientific Symposium “Turkish Peoples: Common Heritage and Values”, Uzbekistan.

2. s.ü.f.d., dosent Həşimov Davud Soltan oğlu

- 06 oktyabr 2023-cü ildə Beynəlxalq Muğam Mərkəzində görkəmli Rusiya politoloqu, şairi, ictimai xadimi və jurnalisti Maksim Şevçenkonun “Heydər Camalın həyat yolu” mövzusunda keçirilən görüşündə iştirakı.

3. tex.ü.f.d. , dosent əv. Həsənov Şahin Həsən oğlu

- 07.02.2023, “İnformasiya Resurslarının Monitorinqi sisteminin təqdimatı” mövzusunda "Beynəlxalq təhlükəsiz İnternet günü”nə hərs edilmiş Dövlət qurumlarının İT rəhbərlərinin “İ zirvə Toplantısı”;
- 22.02.2023, “İnformasiya Texnologiyaları və Reallıqlar” .“İdarəçilikdə rəqəmsal texnologiyalar: problemlər və perspektivlər” mövzusunda Respublika Elmi konfransı;
- 12.09.2023 LegisTech: Forum - 4th Edition: The Emergence of Artificial Intelligence in Parliaments. (<https://bussola-tech.co/legistech-forum-2023/#agendalf> 23). The Digital Transformation in the Milli Majlis of the Azerbaijan Republic;
- 13.09.2023 LegisTech: Forum - 4th Edition: Applicable Improvements of Artificial Intelligence Tools in Hansard.

4. baş müəllim Mustafayeva Şəfəq İbrahim qızı

- İnsan resurslarının idarəolunmasında “Big Data”nın rolu. Ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş «İdarəetmə və iqtisadiyyatda yeni ideyalar və trendlər» mövzusunda Respublika Elmi-Praktik Konfrans, 2023.

“Dövlət idarəçiliyində informasiya
texnologiyaları” kafedrasının müdiri

dos.E.A.Abasov

13.11.2023-cü il.